

Тематичний напрям: 1. Фінансова система України в умовах війни та післявоєнної модернізації.

УДК 336.146

Юшко С.В.

к.е.н., доцент кафедри фінансів і кредиту

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

ВИДАТКИ ДЕРЖАВНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО СТАНУ

Державний бюджет як найбільший (за обсягами зосереджених у ньому коштів) централізований фонд України є основою реалізації широкого переліку різноманітних програм та заходів загальнодержавного, а в окремих випадках і місцевого значення. Формування коштів бюджету обумовлено станом ситуації в економіці країни, визначається дією норм бюджетно-податкового законодавства, перебуває під впливом низки зовнішніх та внутрішніх викликів. З 24 лютого 2022 р. формування та виконання бюджетних показників знаходиться під впливом ще одного чинника – воєнного стану, який було запроваджено в Україні у зв'язку з повномасштабної агресією сусідньої держави. У даному дослідженні розглянуто результати виконання державного бюджету за видатками та зміни, які відбулися у складі та структурі таких видатків за три воєнні роки – 2022, 2023 та 2024 рр.

Видаткова частина будь-якого бюджету напряму пов'язана з обсягами коштів, що надходять до його дохідної частини, а також наявним фінансуванням, яке навіть в умовах бюджетного дефіциту дозволяє витратити коштів більше, ніж надійшло до бюджету на безповоротній основі.

Звернемося до даних табл. 1 та розглянемо показники Державного бюджету за воєнні 2022 – 2024 рр. (табл. 1) [1, 2].

Дані табл. 1 свідчать про зростання дохідної та видаткової частин державного бюджету в динаміці. Темп зростання є приблизно однаковим. При цьому, дохідна частина на 27 % у 2022 р. та близько як на 15 % у 2023 та 2024

роках сформована коштом надходжень від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ. Одночасно видатки державного бюджету суттєво (від 66,1 до 69,6 % за роками) перевищують його доходи. Балансування коштів забезпечене переважно за рахунок здійснення боргових операцій. Зазначене, як результат, обумовило зростання державного боргу: станом на кінець 2024 р. він становив 6,7 трлн грн, що склало 214 % від обсягу дохідної частини державного бюджету у такому році.

Таблиця 1

Показники державного бюджету України (факт), млрд грн

Показники	2022 р.	2023 р.	2024 р.	2023 р., % від 2022 р.	2024 р., % від 2023 р.
Доходи бюджету	1 787,4	2 672,0	3 122,7	149,5	116,9
у т.ч. надходження від Європейського Союзу, урядів іноземних держав, міжнародних організацій, донорських установ	481,1	433,4	473,9	90,1	109,4
Видатки бюджету	2 705,4	4 014,4	4 486,7	148,4	111,8
Фінансування бюджету	914,7	1 333,1	1 358,5	145,7	101,9
у т.ч. за рахунок боргових операцій	860,5	1 268,6	1 408,0	147,4	111,0
Довідково: співвідношення доходів і видатків бюджету, %	66,1	66,6	69,6	100,7	104,6
Державний борг, станом на кінець року	3 715,1	5 188,1	6 692,5	139,6	129,0
Державний борг, % від доходів бюджету	208	194	214	93,4	110,4

Розглянемо головних розпорядників бюджетних коштів, що отримали найбільші суми коштів для забезпечення реалізації покладених на них функцій. Дані табл. 2 розшифровують за роками від 85 до 87 % коштів у видатковій частині державного бюджету, які розподілені між відповідними головними розпорядниками таких коштів. У трійку лідерів потрапили міністерства: оборони, внутрішніх справ та соціальної політики [1].

Таблиця 2

Рейтинг головних розпорядників коштів державного бюджету України
за обсягами одержаного фінансування, % від видатків державного бюджету

Головні розпорядники бюджетних коштів	2022 р.	2023 р.	2024 р.
Міністерство оборони України	41,2	51,5	49,7
Міністерство внутрішніх справ України	12,9	10,7	10,8
Міністерство соціальної політики України	14,5	11,3	10,0
Міністерство фінансів України (загальнодержавні видатки та кредитування)	6,6	7,4	8,0
Міністерство охорони здоров'я України	6,7	4,4	4,4
Міністерство освіти і науки України (загальнодержавні видатки та кредитування)	3,6	2,3	2,5
Разом за приведеними головними розпорядниками	85,4	87,6	85,5

Розглянемо також функції на реалізацію яких спрямовано кошти з Державного бюджету України (табл. 3) [1].

Таблиця 3

Склад і структура видатків державного бюджету України
(за функціями держави), факт

Показники	2022 р.		2023 р.		2024 р.	
	Млрд грн	% від підсумку	Млрд грн	% від підсумку	Млрд грн	% від підсумку
Загальнодержавні функції	338,8	12,5	473,5	11,8	562,2	12,5
Оборона	1 142,9	42,2	2 097,6	52,3	2 305,2	51,4
Громадський порядок, безпека та судова влада	443,3	16,4	574,7	14,3	692,7	15,4
Економічна діяльність	95,4	3,5	134,3	3,3	163,1	3,6
Охорона навколишнього природного середовища	4,7	0,2	5,2	0,1	9,5	0,2
Житлово-комунальне господарство	0,5	0,0	8,4	0,2	7,5	0,2
Охорона здоров'я	184,3	6,8	179,3	4,5	201,4	4,5
Духовний та фізичний розвиток	11,1	0,4	11,8	0,3	16,0	0,4
Освіта	58,5	2,2	60,5	1,5	64,7	1,4
Соціальний захист та соціальне забезпечення	426,0	15,7	469,2	11,7	464,0	10,3

Разом	2 705,4	100,0	4 014,4	100,0	4 486,7	100,0
-------	---------	-------	---------	-------	---------	-------

Дані табл. 3 дозволяють зрозуміти, що від 55 до 64 % коштів у воєнні 2022 – 2024 рр. було спрямовано на реалізацію двох функцій держави: оборону та громадський порядок, безпеку, судову владу. В динаміці суттєво зросли абсолютні обсяги коштів, що направляють на житлово-комунальне господарство, що також обумовлено впливом наслідків війни. Зросли видатки на реалізацію загальнодержавних функцій, вагомою причиною чого стало зростання вартості обслуговування державного боргу – зі 157,8 до 307,4 млрд грн у 2024 р. порівняно з 2022 р. Видатки на соціальну сферу та соціальний захист зросли в абсолютному вимірі на 9,8 %, проте у загальній структурі їх частка впала з 25,1 до 16,6 % у 2024 р. порівняно з 2022 р.

У роботі було продемонстровано вплив воєнного стану в Україні на формування та виконання видаткової частини державного бюджету. Суттєве зростання в динаміці обсягів видатків стало можливим як завдяки додатковим безповоротним надходженням від країн-партнерів та донорських організацій, так і через кошти, отримані нашою державою на умовах поверненості та платності (кредити та позики). Війна вимиває ресурси з більшості сфер, в умовах обмеженого фінансування працюють заклади освіти, охорони здоров'я, інших галузей соціальної сфери. Лєвова частка коштів спрямовується на оборону та забезпечення громадського порядку, ліквідацію наслідків ворожих дій, а також обслуговування накопиченого державою боргу. Подальший розвиток подій, забезпечення необхідних обсягів фінансування важливих для країни програм, забезпечення умов для соціально-економічного відновлення України залежатимуть не лише від нашої держави, а й значною мірою – від лїдерів країн цивілізованого світу та наддержавних утворень й рішень, які вони прийматимуть.

Список використаних джерел:

1. Державний веб-портал бюджету для громадян Open budget. URL : <https://openbudget.gov.ua/>.
2. Міністерство фінансів України: Офіційний сайт. URL: <https://mof.gov.ua/uk/>.